M.E.S.A. 10 Centrum pre ekonomické a sociálne analýzy

79. diskusný klub – Slovenského ekonomického fóra

20. február 2012

„Ako zabezpečiť dostupnosť sociálnej starostlivosti (sociálnych služieb) pre tých, ktorí ju potrebujú“

Sociálne služby pomáhajú v kritických situáciách jednotlivcom, rodinám alebo určitým skupinám občanov zvládnuť starostlivosť o seba alebo o domácnosť a podporujú tak pozitívnu spoločenskú atmosféru v komunite. Sociálne služby majú svoje miesto v sociálnej politike štátu, samosprávy i mimovládnych organizáciách a cirkvách. Význam sociálnych služieb nie je dôležitý len vzhľadom na množstvo ľudí, ktoré ich potrebuje, ale hlavne preto, že bez ich pôsobenia by časť občanov nemala možnosť podieľať sa na spoločenskom živote, nebolo by možné uplatnenie ich ľudských a občianskych práv a dochádzalo by k ich sociálnemu vylúčeniu.

Programové vyhlásenie vlády (ďalej len PVV) na roky 2010-2014 z augusta 2010 s hlavným odkazom Občianska zodpovednosť a spolupráca iste mnohých nadchla. Možno to spôsobila prvá veta z PVV, ktorá znie: V sociálnej oblasti sa vláda sústredí na podporu životnej úrovne obyvateľstva, a to aj v komplikovanej situácii prebiehajúcej hospodárskej krízy. Ale v PVV sa uvádza tiež: „Vláda SR nebude kopírovať sociálno-ekonomický model žiadnej inej krajiny, ale bude hľadať inšpiráciu v tých krajinách, ktoré dokázali v konkrétnych oblastiach rýchle a dlhodobo udržateľné úspechy. Vláda SR považuje za kľúčové vytvárať podmienky na zvyšovanie kvality života ľudí. Bude preto budovať štíhly a moderný štát, ktorý poskytuje ľuďom kvalitné služby. Ďalšie zoštíhľovanie štátu bude spojené s urobením poriadku vo verejnej správe tak, aby sa kvalita služieb pre ľudí zvyšovala pri súčasnom znižovaní podielu verejných výdavkov na hrubom domácom produkte.“

Ale aká je realita aj v súvislosti s riešením sociálnych služieb v našej krajine, ktoré sú nástrojom v sociálnej oblasti na riešenie kvality života ľudí?

Sociálne služby sú v každej krajine dôležitou časťou systému sociálnej ochrany a ročne sa vynakladá na systém značná časť finančných prostriedkov.

Čísla za rok 2010 podľa ŠÚ SR hovoria:

Počet obyvateľov v SR k 31.12.2010 bol 5 424 925 , počet ústavných zariadení 1060 – v nich bolo poskytnutá sociálna starostlivosť (vrátane detských domovov)

41 329 obyvateľom, čo predstavuje 0,8 % z celkového počtu obyvateľov. Na celkový počet obyvateľov pripadá 24% podiel občanov v dôchodkovom veku a na celkovom počte obyvateľov v zariadeniach pripadá občanov v dôchodkovom veku podiel 53,8 %.

Výdavky za rok 2010 celkom v zariadeniach predstavujú čiastku takmer 333 mil. eur.

K tomu je potrebné pripočítať čiastku za opatrovateľskú službu, ktorú uvádza MPSVR bez údajov za neverejných poskytovateľov 26 mil. eur, ako aj náklady vynaložené za ostatné terénne a ambulantné služby neverejných poskytovateľov.....

Je iste dôležité vziať do úvahy, že priemerný počet zamestnancov v zariadeniach predstavuje počet 23, 2 tisíc zamestnancov s priemernou mzdou 536 eur. Ide o sektor, ktorý je v neustálom vývoji a bude v budúcnosti zohrávať dôležité miesto v zabezpečovaní kvality života vzhľadom na prognózu v demografickom vývoji našej krajiny.

Systém sociálnych služieb bol upravený zákonom o sociálnych službách , ktorý vstúpil do platnosti od 1.1. 2009 a priniesol do systému mnohé nové prvky, pozitívne, aj negatívne, ale aj príležitosti:

Pozitíva - silné stránky zákona je možné pomenovať ako:

- nové poňatie ocenenia potrieb prijímateľa (nielen zdravotný stav, ale aj sociálna situácia);
- zavedenie nových typov sociálnych služieb (napr. rodinné služby, odľahčovacie služby);
- zavedenie systému komunitného plánovania
- zlegitimovanie poskytovania zdravotnej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb a zároveň poskytovanie sociálnej služby v zdravotníckom zariadení ústavnej starostlivosti;
- zavedenie štandardov kvality;
- zavedenie povinnosti celoživotného vzdelávania a zvyšovania kvalifikácie pracovníkov;
- stanovenie kvalifikačných predpokladov potrebných pre výkon práce v oblasti sociálnych služieb;
- zavedenie centrálneho registra poskytovateľov a jeho zverejňovanie;
- jasnejšie, ale nie úplne definovanie rovnocenného financovania poskytovateľov

- zavedenie financovania zdravotníckych výkonov zo strany ZP.

Negatíva - slabé stránky

- Zachovanie duality pri zabezpečení a financovaní niektorých služieb – aj obec, aj samosprávny kraj;
- Zavedenie kontroly štandardov útvarom MPSVR (nie nezávislý orgán – inšpekcie kontroly);
- Neexistencia náznaku transformácie rezidenčných služieb, neexistencia deinštitucionalizácie;
- Nezabezpečenie jasne definovaných zdrojov financovania;
- Použitie dvojakého označenia pre poskytovateľov sociálnych služieb – verejní a neverejní poskytovatelia.

Príležitosti:

- rozvoj adresných sociálnych služieb v rodinnom – domácom prostredí,
- zníženie počtu čakateľov a zníženie čakacej doby,
- zefektívnenie služieb (čo však neznamená, že sa budú spájať zariadenia do ešte väčších celkov),
- zjednotenie výberu a poskytovanie služieb,
- analýzu finančnej udržateľnosti sociálnych služieb.

A čo priniesol zákon prijímateľovi služby? Iste bol zákon istým spôsobom úspechom vo forme uvedených pozitív, či silných stránok. Na druhej strane ostal veľa dlžný, najmä v transformácii , či deinštitucionalizácii sociálnej starostlivosti. V nej sa očakával najväčší prínos pre prijímateľa, ako aj v rozvoji služieb v rodinnom, či domácom prostredí. Zákon nedoriešil financovanie sociálnych služieb.

Aj napriek dvom novelám zákona je nevyhnutné pre dostupnosť sociálnej starostlivosti – sociálnych služieb, napr. :

- dokončiť revíziu kompetencií jednotlivých úrovní verejnej správy
- doriešiť spravodlivé financovanie sociálnych služieb
- jednoznačne vymedziť právo odkázaného občana na slobodný výber druhu a formy služby ako aj poskytovateľa služby

- uviesť do praxe integrovaný systém zdravotnej a sociálnej starostlivosti, (napr. zdravotné výkony vykonávané v zariadeniach sociálnych služieb nie sú preplácané zdravotnými poisťovňami)
- rozvoj terénnych a ambulantných služieb
- doriešiť otázku nezávislého posudzovacieho systému - orgánu v sociálnej oblasti a jeho prepojenie na revíznych lekárov v zdravotných poisťovniach
- implementovať povinnosť obcí vykonávať sociálnu prácu prostredníctvom sociálnych pracovníkov a pôsobiť tak preventívne v systéme
- zaviesť nezávislý orgán kontroly - dohľadu nad kvalitou poskytovaných služieb
- vykonať analýzu dostupnosti sociálnej starostlivosti – sociálnych služieb s cieľom zaviesť finančné normatívy pre jednotlivé druhy služieb.

Na 79. diskusnom klube SEF sme hovorili a diskutovali o vyššie uvedených problémoch, ktoré sprevádzajú všetkých hlavných aktérov v systéme sociálnych služieb – MPSVR, samosprávne kraje, miestnu samosprávu, poskytovateľov, ale v neposlednom rade aj prijímateľov služieb. V paneli vystúpili uvedení panelisti s nasledovnými závermi, ktoré je nevyhnutné riešiť vo veľkej novele zákona o sociálnych službách:

Jozef Mihál, minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR

„Okruh problémov, ktoré napriek malej novele zostali v oblasti sociálnych služieb nedoriešené“

Závery:

- jasné rozdelenie kompetencií
- jasné definovanie príspevku podľa stupňa odkázanosti
- zrovnoprávnenie financovania verejných a neverejných poskytovateľov
- zavedenie dobrovoľného poistenia pre dlhodobú starostlivosť.

Gabriela Németh, podpredsedkyňa BsK

„Podmienky kvality sociálnych služieb v kompetencii BsK“

Záver:

- význam štandardov kvality sociálnych služieb v systéme zameraných na prijímateľa a jeho zapojenie do aktívnej účasti a vytvoriť sociálnu sieť.

Jozef Turčány, podpredseda ZMOSu

„Dostupnosť sociálnych služieb a nevyhnutnosť revízie kompetencií pre miestnu samosprávu“

Závery:

- potvrdenie správnosti procesu decentralizácie
- kritika ukazovateľa EON (ekonomicky oprávnených nákladov)
- zosúladiť ústavu s ohľadom na právo občana na poskytnutie sociálnej služby
- revízia kompetencií jednotlivých úrovní verejnej správy
- združovanie prostriedkov miestnych samospráv na financovanie jednotlivých druhov sociálnych služieb.

Mária Filipová, expertka UMS

„Dostupnosť terénnych sociálnych služieb“

Záver:

- nevyhnutnosť zavádzania moderných sociálnych služieb pre dostupnosť a nevyhnutnosť implementovať integrovaný systém zdravotnej a sociálnej starostlivosti vo finančnej aj v priestorovej dostupnosti (napr. využitie podnikovej filantropie pri zavádzaní nových prvkov, napr. informačných komunikačných technológií)

Miroslav Beblavý, poslanec NR SR za SDKÚ DS

Závery:

- dôraz na partnerstvo jednotlivých aktérov spoluparticipujúcich v systéme (verejná správa a mimovládny sektor)
- dôraz na rozvoj terénnych a ambulantných služieb.

Branislav Ondruš, poslanec NR SR za Smer SD

Závery:

- priorita zameraná na finančnú dostupnosť pre prijímateľa
- dominantnosť financovania systému z verejných zdrojov

- vyjasnenie kompetencií
- dôraz na rozvoj terénnych a ambulantných služieb

Helena Woleková, zástupkyňa Sociofóra

„Kompetencie verejnej správy vo svetle ponímania príspevku na odkázanosť"

Záver:

- pohľad na nové ponímanie príspevku na odkázanosť naznačuje hlavné úlohy – kompetencie samosprávnych krajov a obcí (napr. zohľadňovať regionálne rozdiely a štruktúr klientov, transformáciu inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú, zamestnávať sociálnych pracovníkov, ktorí budú sprevádza občanov pri výbere najvhodnejšj služby v danej situácii)

Milada Dobrotková, **predsedkyňa Asociácie poskytovateľov sociálnych služieb v SR**

„Problémy poskytovania služieb v SR – pohľad APSS"

Závery:

- zlé nastavenie zdrojov financovania 6-druhov poskytovateľov sociálnych služieb
- nastaviť trojzložkové financovanie sociálnych služieb, prípadne zahrnúť aj zavedenie platieb ZP za zdravotné výkony v zariadeniach sociálnych služieb

Adriana Adamicová, predsedkyňa správnej rady Zväzu poskytovateľov sociálnych služieb v SR

„Čo potrebuje občan v sociálnych službách"

Závery:

- zabezpečiť dostatok objektívnych informácií, komplexné poradenstvo
- možnosť kvalitatívneho výberu sociálnych služieb
- primeranú cenu služby
- regionálnu dostupnosť
- finančnú dostupnosť
- zmena postoja spoločnosti k problematike

Záver

Byť sociálnym, bez ohľadu na ekonomiku verejných služieb, nestačí. Doteraz sme ju trestuhodne zanedbávali a impulzom k náprave sa nestala ani decentralizácia služieb. Pravdou však je, že na sociálne služby budú kladené stále vyššie požiadavky a to nie len preto, že sú výrazom solidarity, ale tiež preto, že sú odbornou činnosťou a produktom poskytovaným kvalifikovanými sociálnymi pracovníkmi. Súčasná situácia - ekonomická kríza, len podčiarkuje dôležitosť a príležitosť, aby sme **v systéme sociálnych služieb urobili poriadok, jasné a pevné pravidlá pre občanov, poskytovateľov a garantov, t.j. pre obecnú a regionálnu samosprávu**. Táto veľká úloha vyžaduje spoluprácu všetkých zainteresovaných, ochotu k zmenám a k hľadaniu kompromisov.

Bratislava, 21. február 2012
Spracovala: O. Reptová

Počet účastníkov diskusného klubu: cca 60
Počet príspevkov do diskusie (diskutujúcich): 10

Prezentácie jednotlivých panelistov nájdete na webovej stránke www. mesa.10.sk

Projekt sa realizuje vďaka podpore Nadácie otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation.